

KÉT VERS, JÓZSEF ATTILÁRÓL IS MELLESLEG

TOLNAI OTTÓ

KONJOVIĆ

(*második rész*)

*„virágtalan csupán a semmi —
tán megfejtésül elég emnyi.”*

(Weöres)

kaptam egy képet konjovićtól
borzalmas dolog képet kapni
először is mert nem csak egyet szeretne az ember
szerettem volna a párizsi fátyoloskékek közül
meg hát a későbbi ismert korszakokból is
búzátkot csendéletet krisztussal kagylóval
vagy azt a meredek karlócát példának okáért
melyen akárha kuglipályán dőlnek a tornyok
ott álltam mögötte míg festette
és egy méhecske megcsípte a fülem
így fúrhatják át tüzes tűvel a kislányok cimpáját is
a cagnes-sur-meri napokról faggattam notesszal kezemben
1927-ben nyaralt ott a korda vincét árnyékként követő
dobrovićtyal (a baranyai köztársaság volt elnökével)
korda viszont mint tudjuk józsef attilával érkezik
a kis pittoreszk halászfaluba
a villa TORDEAU-ban laktunk az asszonyokkal
közel a már totálisan reumás renoirhoz
de messze (5 km) kordáéktól
KÉK, PIROS, SÁRGA, ÖSSZEKENT
KÉPEKET LÁTTAM ÁLMOMBAN

pontosan azokat amelyeket majd konjović
 és hát barátja szóbel fest meg
 csak rájuk a vadakra vonatkoztatható ugyanis ez az
 ÖSSZEKENT (= összefirkált: artaud-nál holan hamletjében
 ginsbergnél rózevicz bukásában domonkos 2. kupléjában
 és lars noreen revolverében már forma ez a bizonyos
szabad ötlet EZ A REND)

aztán kiválasztottam a képet
 volt ott a zsolnay-kályhának támasztva
 egy mélyszövésű biblikus batinai tájkép is
 és cipeltem a sötét esőben az autóig
 cipeltem az ajándékba kapott képet
 úgy éreztem mire ismét világosságra érek velem
 már csak az aranyléccel szegett lezonitlemez marad:
 virágcsendélet

amely nagy ütések durva gesztusok eredménye
 betegségem után (75-ben) mint aki a túlvilágról érkezett
 5 virágcsendélettel ajándékoztam meg magamat
 nem eladóak

centrumában nagy mίνiumrög
 és lent jobbra is van egy kék csimbók
 amely ha a gipszes kaparókés közelít felé
 úgy illuminál akár chartres ablakaiban az angyal azúrporgácsái
 a tulajdonképpeni chartres-i kék
 (míg a katedrális kőszörnyeit bámultam egy bőrrrel
 foltozott könyökű buddha-forma emberke ionesco került mellém
 minden bizonnyal amerikai fordítónőjének ciceronéskodott)
 rettegtem mind lepörögnek a rázástól a fékezéstől
 pedig hát éppen a mίνiumrög az azúrscimbók
 és nem a virágcsendélet miatt választottam
 amely tulajdonképpen nincs is (az anyag informel- emléke alatt ott
 az absztrakció forma- emléke is) a 100 km-es aszfaltszalag
 miletic deronje doroszló tovariševo minden repedését
 gödrét átfutó ürgéjét menyétkéjét regisztráltam
 és akkor végre veprőd újvidék
 és akkor a virágcsendélet bevitele
 a garázsból a szobába az udvar vizes fűvén át
 (vigyázva a dog neki ne ugorjon össze ne vérezze)
 ahogy a virágot tépték le először
 (ki tépte le az első szál virágot)

ki csinált először csokrot
 miért kellett egyszer csak *benn* is a virág a csokor)
 és vitték be az olasz villákba
 az olasz villák freskóira
 és valahol tán már éppen a pompeji virágszedő lánnyal
 megszületik a virágcsendélet mint olyan
 vagy botticelli tavaszára kellene mutatnunk
 mint a virág első nagy elidegenítési jelenetére
 (visszataszítóak számomra flóra lábujjai
 hányásra ingerelnek
 a virágszőnyegen a famózus virágos tunika alatt
 — botticelli 40 fajta virágot használt —
 nem férfilábak azok véletlen)
 noha igazán monumentális virágcsendélet
 à la utolsó vacsora éjjeli őrjárat guernica (nem eseteim különben)
nincs is
 vagy van
 csak szemünk és orrunk és meggyásunk nincs hozzá
 csatajelenetek pápák pieták uralkodók portréi
 lehetnek csupán nagyon nagyok
 a kínai és a holland kismesterek odilon redon
 van gogh napraforgói (*annyira virág, amennyire valami csak*
virág lehet) munkácsy matisse magnóliája (az a fehér napocska)
 vagy még inkább aranyhalai czóbel parazsalló szegfűi
 (a párizsi drouot-galériában) az egyik legnagyobb a zsáner
 [történetében
 picasso sáfrány de ők ahogy majakovszkij mondaná
 a virág a rózsza feltalálói
 és végül tartaglia aki visszavonja a virágot
 visszaveszi a motívumot
 csokrai azt mondják egy motívum pályája a művészet történetében
 véget ért
 kialudt
 falak között élek
 és képeket aggatok rájuk
 olykor ellenpontozva is őket
 bem zöld tenispályán nyugvó krétadogja például
 abszolút ellenpontja e felrobbant csillagnak
 de ellenpontja a balról finom fehér rációkban sorakozó
 veliković- ljuba popović- glavurčić-rajzoknak

a mediale síri világának
 és hát maurits barátom megskalpolt figuráinak is
 amelyeket bihalji-merin annyira szeretett volna megmutatni
 [wolsnak

felrobbant csillag
 amely éppen az exploziótól kapja csillag formáját
 a dél aranytűjére szúrva a fenéken
 az órjas nyögő prizmában vonaglik így a tengericsillag
 a rost (lezonit) raszterén körül
 a lezonitlila kontúrba ölelt gomolygása
 akárha egy magamfajta széplélek (szépia) indigó-pánikja
 de induljunk újra a zöld és a sárga a kék átlók mentén EZ A
 [REND

ha kell ott a gipszfofógdzók
 induljunk újra naponta a kép fehér fennsíkjá felé

HAKAMOR

laza sorok egy tömör radírgumira

a korszerű művészetek múzeumának meghívója
 az új fénykép (3) című tárlat megnyitójára
 később majd elutazok megtekinteni az anyagot
 és hosszú évek után ismét megérezem a kamera
 mandulaillatát egy lány annyit fényképezte
 saját árnyékát hogy ha majd már ő nem lesz
 árnyéka akkor is lesz és ő ismét lesz
 árnyékának árnyéka lesz és én simogatom
 a kezét az arcát *Kedves Robi avagy Bene!*
Géppel írok (a Rádióban), így gyorsabb.
A helyzet a következő: Ígéretemhez híven,
meglátogatlak. Több, mint valószínű, hogy
vasárnap dél körül. Hogy állsz Bizánccal?
 de hiszen ez nem nekem szól én nem vagyok
Robi avagy Bene! és *L* lapja kodály szülővárosából
 hol sinkó ervin volt a parancsnok
 mindig örülök ha párosíthatom e két öreg csatárt
 ismételten sürgeti leveletem *Megtömve verssel!*
 ám én már régen elküldtem nem is megtömve.

akár tengerihéjjal a gyerekkor szalmazsákját
a szó szoros értelmében megtaposva verssel
itt a kispostán akartam feladni hogy egyúttal
SZ-t is elkísérhessem a hittanra
különben most iratkozott be a lovaglóiiskolába is
mondván a hittan és a lovaglás együtt jár
és most hol velencei vörös zsoké zakóban
hol málnaszín ministráns-szoknyában
szalad haza és én mindig összekeverem
ha velencei vörös zakóban fekete bársonnyal vont
bukósisakban érkezik megkérdezem misén voltál
ha málnaszín szoknyában bukdácsol megkérdezem
ma merre üggettetek volt-e komolyabb sérülés
emeld fel a szoknyát hozom a huszárzsírt
az első szakkifejezés amit megtanultam tőle
a HAKAMOR volt ha a ló nem tűri a zablát
ha idegesíti ha kivérzi száját
akkor használnák HAKAMOR-t magyarázta
de mivel a postán nem volt kék boríték
se nagy parasztrózsaszín csak kis fehér nyomtatott bélyeggel
nem kedvelem a borítékokra nyomtatott bélyegeket
nem lehet leáztatni szárítani zizegő berakókba szortírozni őket
viszont a bélyeggyűjtés a legfontosabb dolgok egyike a világon
a nagy bélyeggyűjtők (leginkább emigránsok) lakásán is
mandukailat terjeng és így kénytelen voltam elbúcsúzni
szentfazék fiamtól és körbегyalogni a telepet
pontosan emlékszem a részletekre
egy gyerek megkérdezte hány óra míg a gyógyszertár ablakán
[leskelődtem

ott vásároltunk először kenőcsöt szeméremtetű (*picajzla*)
ellen fanszöröd úgy mozgott a csontszín családiágyban
mint machbeth erdeje aznap fácánt kaptunk ajándékbá
levágott fejét rubin falloszként döfködted a dunnába
végig a cara dušanán be a tartományi kórház udvarába
azok a kioszkok a legellátottabbak a betegek sokat írnak
és ott nyomban meg is tömtem tapostam verssel
miközben még egy utolsó kétségbeesett kísérletet tettem
netán ketté sikerülne törni térdemen azt a kilógó sort
HÚZZÁK A CSÍKOT A FOSZFOR MELLÉNYES MUNKÁSOK
[AZ ÚT KÖZEPÉN ETC.

de az újságárusnő megzavart kilesett honnan ez a nyögés
mi a fenét művelek ott a kioszk rozsdás párkányán
kilóg egy sor akár a végbelem mondtam

FORR írtam fel szépen ÁS

még arra is pontosan emlékszem hogy az utolsó pillanatban
amikor a nő behúzta a fejét áthúztam X-alakban egy töredéket
ahogy heidegger húzta át a létet

DIÓFÁBÓL JÓ KOPORSÓT LEHET CSINÁLNI

DE CITERÁT NEM

HOZD A LOGARLÉCEKET

a bélyeget még a kisujjam hegyével nyálaztam finoman

de a borítékot már direkt nyaltam

olykor álmomban is nyalom a kék és parasztrózsaszín borítékokat
utána összeragadnak ajkaim akárha fóliahegesztővel
forrasztották volna és lilán fuldokolva ébredek

no ezt aztán tényleg jól megtapostam mondtam a járványkórháznál

ahogy a szalmazsákot a sárga ládába betuszkoltam

szemben a megállónál volt némettanárnőmet pillantottam meg

evett valamit jóízűen a buszra várva

emlékszem óráin tojásdad barátom mindig úgy olvasta hogy

[*betyhoven*

s azóta én sem tudom másképpen olvasni csak így *betyhoven*

többek között ezért is nem szabad nekem nyilvánosság előtt

[szerepelnem

mert a legkomolyabb szöveget is összedönti ha azt mondom pl.

hogy *bach mozart és betyhoven*

a múltkor is azt találtam mondani a munkásegyetemen

hogy *a nagysüket betyhoven* és egy hatokos úriember

azonnal lecsapott rám az egy matyó baba dadogtam

ravaszul a ciklus végére gépeltem *Géppel írok (a Rádióban)*,

így gyorsabb. a szomszédasszony (neki volt először biciklije

újvidéken) szavait A BARACKFA IS AKÁR AZ EMBER EGY

[GUTAÜTÉS

ÉS KÉSZ KI HARAPJA LE A VERSEK VÉGÉT KIPALLIK A

[SZÁM UTÁNA

de küldtem egy jobban kikalapált különálló darabot is

az *einstein újvidéken a radnóti újvidéken* és a *zilahy újvidéken*

újabb párját, a *józsef attila újvidéken-t*

most akár egy négyszárnyas oltárkép nyikorog a szélben

tulajdonképpen dr bass *józsef attila 2 újvidéki napja* című

olykor szörszálhasogató dolgozatát meséltem el versben
 természetesen csak nagy vonalakban
 szegedről ugrott át maga előtt is teljes inkognitóban
 zsebei máris tömve vidéki hírlapokkal
a műveltség jogai no lám az egyik vezércikk címe
 amikor meg azt olvasta hogy a szerelem *tyúkszem a szíven*
 ott a kis örmény templom előtt nevetőgörcsöt kapott a

[csörömpölő villamosban

kosta hadži házát kereste ugyanis lányával olgával
 míg férje kordával a görcsös olajfákat pingálta
 cagnes-sur-merben nagyon megbarátkozott
 de végül is nem csöngetett be (hadžiéknak akkor éppen nem volt
 [kutyájuk])

azonnal az ALBUS-ba ment hogy a munkások között
 apja felől tudakolódzon
 oly jártasságot mutatva a szappanfőzés tudományában
 hogy noha nem értették pontosan minden kijelentését
 (olyan szappanocskát készíteni ismételtette középén kereszttel
 mint a BAYER-aszpirin) állást kínáltak fel neki
 dr bass közli a nagy költő *újvidéki töredék*-ét is
 melyből én mottómat vettem volt

AZ ÚJ VILÁG HELYETT ÚJVIDÉKEN

A MEGVÁLTÓ

SZARSZAPPANGYÁR-TERVVEL MÉG MINDIG SEMMI

ÁM Ő (*józsef áron*) NEM ÁLL EL TŐLE

SEMMI DE SEMMI ÁRON

a vers végén ajánlatot tettem az ALBUS-nak
 egy *józsef áron* & *fia* védjegyű fekete szappan piacra bocsátására
 kár hogy csak egy példányban gépelek *így gyorsabb*.
 sőt legtöbbször egy példányban sem így még gyorsabb
 csak püfölöm az indigót sajnálom azt a részletet amelyben
 egy végtelen tearózsaföldön landoló gépből lép ki kedvesem
 biztosan az a bakatorban úszkáló postás veszíthette el

[küldeményemet

és a gyerekek megtalálták és látták hogy nem komoly

GYERTYÁN HÁRSHÚS JEGENYE kivéve a *karinthy gábortól*
 [származó]

mottót *e misztikus pokeróc porából*

de hát mit tehetünk mondd kedves *L* barátom

ahogy ajar (*pavlovič*) mondaná *Isten kezében van a rádírsumi*.

és kitörölte ki nagy *aligátor* (*pelikán* vagy *mallatt*)-gumijával
 kitörölte az egész ciklust ki mindenáron a semmi áront
 szörnyen bosszanthatta már e porlasztási módszer
 ez a sok keményítőporba sziksóba fúlt arc
 kitörölte ki egyetlen mozdulattal
 csak a bélyegnek kegyelmezett meg
 engedte hadd lebegjen
 amíg valamelyik csapzott angyal lúdtalpára nem ragad
 ki kitörölte mind
 ám mint látod most megpróbálok túljárni az eszén
 egyenesen radírjára firkálok
 de hát ez azért mégsem az
 mégsem az egészen
 nem
 nem az még akkor sem ha én akár ajar (pavlovič) a *pseudo*-ban
 semmiféle kontextust sem vállalok
 nem mégsem az valóban
 egy szép kis dobozom azt írta *mišomor*
 ahogy lehajolt az elárusítónő megkérdeztem tőle
 miért nem hord literes bugyit télen
 csupa lila a puncikája térde
 de nem sömrös mondta és én azt mondtam lám tényleg
 vérzik a szám foggal akartam törni mandulát
 győr felett az égbolt gyűrött
 ám szépen feszesen világol fennebb a viola-szféra
ultraviola völgy írja valahol dsida meleg belső —
 hideg fazon — és langyos farzseb
 félve firkálom már-már rágó-hajlékonyságú gumiját
 nehogy felbőszítsem
 és engem is leradírozzon a föld színéről
 egyelőre még nincs baj játszik
 gumijából lufit fúj és egy O-betűnél kilyukasztja
 újra lufit fúj újra kilyukasztja
 és közben
 lassan e bűzlő hekatombát is átjárja a tavasz
 fiam málnaszoknyában künn a zöldben
 mint füstölőt lóbál egy prémes nikkelhakamort
 várom fejünk fölött elhajítsa

SZERKESZTŐI KOMMENTÁR

(*Ez a rend: szabad ötlet*) A Celebesz-verseket kommentálva (*Híd*, 1977/2) mondhattuk, hogy „Tolnai gondolkodó költő”, aki „a verssel foglalkozik versírás közben, s nemcsak — vagy egyáltalán nem — az élmény kidalolásával”. Most, a *mellesleg* József Attiláról is szóló *Két verset* olvasva/jegyzetelve, e régi kommentár (ön)kommentárja kívánczik ide. (Végül minden kommentár, a tiszta lap is *már* „egy” kommentár.) Azért kívánczik (magától), mert Tolnai az új versekben megcáfolta (megcáfolni látszik) a Celebesz-versek egyszerűség-képletét, mégpedig azzal, hogy tovább közeledett (*közelített*) a mindennapok (egy költő mindennapjai: levélírás, levélolvasás, levélfeladás, versküldemény, aján-dékba kapott csendélet, hakamor és törlögumi...) egyszerűsége felé: *szabad ötlet*, hogy felgördíthesse a függőnyt az idő és a művészet rituális játéka előtt: *ez a rend*. Ez az egyszerűség-fok már azt jelzi, hogy minden, ami leírható, aminek neve van és megnevezhető, (a mindennapi élet és jelenségei) pusztán a lejegyzés (ami azt *is* jelenti, persze, hogy a kiválasztás) ténye következtében kifordul saját, a felismerhetetlenségig előkészített tengelyéből, hogy ráálljon — a költő tollhegyének, írógépe-nek mechanizmusa segítségével — a költészet tengelyére, ami tudvalevőleg művi tengely, és a valóságban nem létezik. Az apró kis tények metamorfózisa. De ez az átváltozás ténytudásuk halála is egyúttal. A hakamor és a radírgumi, a leírt csendélet többé már nem eszköz és nem kép (nem festmény), hanem egy versszerkezet alkotórésze. A megszűnt tárgyiasság helyébe, a beszédcselekvés részeként, hangszínt és ritmust, stílust „helyez” a költő. Valamit (a „poézist”?) kiprésel a tárgyra vonatkozás konkrétumától megfosztott szóból, és ehhez — az önköreiből kifordított szóhoz — hozzáadja a szabad ötlet teremtette formát, a rendet. Nem a semlegesítés, éppen ellenkezőleg, az aktivizálás módszere ez a költői eljárás. A szó akkor lesz tevékeny, akkor lép be a tartalomba, az *akcióba*, amikor megszűnt mindennapos jelentésének nyugalma, amikor — a költő tollvonására — jelentésének állandósága változékonyságra (dinamizmusra?) vált, amikor jelentése elhomályosodik, amikor már nem megszokott röppályáján kering...

Tolnai Ottó ezeknek az apró kis tollhúzásoknak, a jelentés elhomályosításának, a változtatás szenvedélyének köszönve ír, a látszatok ellenére is, kimondottan orfikus költészetet: rá meri tární költői tekintetét az apró kis tények világára, és azoknak visszfénye nem vakítja el: mögöttük, bennük (a tények életében) látja meg a verset, a versmondás és -írás lehetőségét. Ami valóban nem dalolás. Mert e kis tényeket meg lehet énekelni is. Ritmusosan és militánsan. Hatásosan is. De a *megének-*lés még nem *belelátás*. A költő tekintete pedig arra való, hogy *bele-*lásson. Költészetet a tények világába, verset a mindennapi élet kezdet és befejezés nélküli jelenség-egyhangúságába. Hogy művi tengelyt teremtsen

a pályájukról kirepült (és ezért szomorkodó) tényeknek, e tények neveinek.

Tolnai ezzel foglalkozik. A versírással magával. Úgy tesz, mintha valami nagyon ártatlan és semleges dolgot csinálna. Felfűzi az ajándékba kapott csendélet *körül* feltűnő mindennapi jelenségeket, velük együtt az emlékeket, a kulturális élményeket, a véletlenül előbukkanó metaforákat, az esetlegességükben is sokat mondó (mert *vállalt*) nyelvi ficamokat (és ficamításokat). És ebből a *felfűzésből* lesz a *hosszú* vers, aminek megszületésével egyidőben megszületik a másik hosszú vers is, a „laza sorok egy tömör radírgumira”, ami a törléssel, a *kitörléssel* játszadozik el, mintha csak azt mondaná, a hosszú vers lényege a kevés törlés, a rövid pedig a sok törlés — minthogy „Isten kezében van a radírgumi” (ez Tolnainál is idézet); tehát minden vers egyformán hosszú és rövid, egyidőben rövid és hosszú.

De mire megy ez a játék? Van mögötte, vagy csak a felfűzés ténye szervezi *szöveggé*. Olyan szöveggé, amely felett mindig ott lebeg az Isten kezében tartott radírgumi (jó tömör) veszélye. Ezt a veszélyt Tolnai *rendbe* állított *szabad* ötletei tudatosan vállalják. Ez az ára a versírásnak. Más szóval a dalolás kényelméről való lemondásnak. (Persze, a kuplééneklés éppen ilyen veszélyes vállalkozás. Ami — fordítsunk a dologon — azt jelenti, hogy a felfűzés is elkényelmesíthet. Annak a gyakorlása is elpuhulhat.) Mire megy hát ez a játék? A *Két vers József Attiláról is mellesleg* tanúsága szerint a múltnak (a tradíciónak) és a mindennapok odisszeájának, a festményeknek és a jelenségeknek, a hahamornak és a hittanórának, a képzeletnek és a tényszerű konkrétumnak — csupa látszólagos vagy valóságos ellenpontnak — egy pontba való (be)*sűritésére*, amely pont nem más, mint mindent fellobbantani képes fókusza az időnek. Tolnai *Két versének* (nem énekének) két ilyen a múltból *ide* — a jelenbe — *vetített* fókusza van. Mind a kettő *helyszín*. Mintha színpadképet írna körül. Mondjuk egy Wilson-színpadot, a beteg Pilinszkyvel és a fekete Sheryl Suttonnal. Az egyik a „cagnes-sur-meri napokról” írt helyszín Konjovíctyal, Korda Vincével, Dobrovíctyal és „mint tudjuk József Attilával” benépesítve 1927-ből. A másik „József Attila 2 újvidéki napjának” helyszíne az Albus szappangyárral, a láthatatlanul is jelenlevő József Áronnal, „vidéki hírlapokkal” megtömve. A kettő — a két helyszín — nem is esik egymástól túl messzire, hiszen József Attila Újvidéken „kosta hadži házát kereste ugyanis lányával olgával / míg férje kordával a görcsös olajfákat pingálta / cagnes-sur-merben nagyon megbarátkozott”. Éppen ez a fiktív közelség teszi lehetővé, hogy a *Két vers*... a mindennapos (költői) téblábolás arany-szálára fűzhesse az úton átfutó ürgékkel, menyétkéekkel, a „de nem sömörös” térdű elárusítónókkal együtt, még csak nem is ellenpontozva — pedig az egyik versben szó van az ellenpontozásról — a csendéletet, a festményeket, az idézeteket és a neveket, igen, azt a sok nevet, múltbeli

és mai személyeket, „világképeket” fedő neveket. A metafora-alkotásnak egy kevésszer vizsgált változata ez, amikor a kimondás nem azt a másikat, azt a megsejtett jelentést veszi célba, hanem éppen ezt, az éppen kimondottat és mégis — illetve, pont ezzel, a kimondással magával — metaforikussá teszi (nemesíti) a szót. Amely nem akar metafora lenni. És mégis metaforának kell lennie. Ez indokolja a nevek kisbetűs írását, nem egyszerűen a kisbetű kedvelése.

Véletlenül tudom — persze nem „kellene” tudnom, de ha egyszer *megtudtam* —, Tolnai, miközben a *Két verset* írta (dolgozta, növesztette, alakíttatta), Georges Poulet-t olvasta, a René Charról szóló esszét, és amikor a *Két vers* e két mindent fellobbantó gyújtópontját kialakította, megteremtette, arra a jelen-fogalomra gondolhatott, ami — Poulet szerint — mindig hagy magának időt arra, hogy létrejöjjön, ami ráérős tehát, ami elfér egy mandulahéjban... Ez a jelen az egyetlen, ami méltó rá, hogy megéljük, az egyetlen saját idejét élő, önmagába zárt idő, aminek az alacsonyabb természetű időkkal nincs kapcsolata, ami minden más időt a saját tökéletességével eldob és távol tart magától.

Ez a jelen az az aranyzászló, amire Tolnai felfűzte a két vers elemeit, mozzanatait, tényeit. Ez a jelen idő az alapvető élménye, de ezt nem dalolja ki, ezt csak kiképezni (kiépíteni) tudja, verssé nemesíteni. Verssé nemesítve azonban már fegyver, Tróját romba döntő csel az aranyzászlóra fűzött, gyújtópontba sűrített jelen. Olyan fegyver, ami rámondja a mindennapokra, hogy mindennaposan szennyeznek, rámondja az élménytelenül múltó napokra, hogy múltjuk van, amit őrizni kell, mert megőrzésre érdemes. Különbözik minden széthull darabokra; mint a Hakamor vége felé, amikor a „radírra firkálás” egyszerre megszünteti a „kontextust”, mintha elvágta volna az aranyzászlót, szabadjára engedi azokat az apró kis (mindennapi) tényeket, hogy önkörüken, saját minimalizált jelentéseiken belül mozogjanak csupán — Tolnai József Attila-élményének, a darabokra széthullt élménynek meggyőző metaforája ez a versrészlet. Addig tart az aranyzászlóról elszabadult jelek veszélyes lebegése és röpte, amíg egy sikertelen Dsidával való próbálkozás után fel nem tűnik a „nikkelhakamor” távlatából a füstölőt lóbáló szertartás és vele együtt az a bizonyos *szamováár*, Kassák költészetének vízjegye. Ez az egybefűzött kettősség köt csomót az aranyzászló végére, ez védi meg a két hosszú verset a széthullástól, de a tömör radírgumi veszélyét nem szüntetheti — miért is szüntetné — meg, amikor maga a vers teremtette meg saját örvényét és szakadékát. Ez pedig már nem való kidalolásra. Ez már maga a lét. A didergő.